AVİM Yorum • No: 2026 / 82 • Eylül 2026

103. YILINDA LOZAN: YUNANİSTAN'IN SEÇİCİ UYUMU

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Bu yazı ilk olarak AVİM tarafından 24 Temmuz 2026'da yayınlanan İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir.

Giriş

Lozan Barış Antlaşmasının 103. yıldönümü, yalnızca törensel bir anma etkinliğinden ziyade, hukuki ve siyasi bir değerlendirme için uygun bir fırsat sunmaktadır. AVİMin analitik yaklaşım çerçevesi içinde Lozan, özellikle Balkanlar ve Doğu Akdenizde uluslararası taahhütlerin seçici yorumlarının yeniden ortaya çıktığı bir dönemde, bölgesel istikrarı, azınlık haklarını ve devletlerarası ilişkileri şekillendirmeye devam eden antlaşma temelli düzenin canlı bir bileşeni olarak ele alınmalıdır.

Bu bağlamda, bu yorum yazısı, antlaşmanın kalıcı öneminin Batı Trakyadaki gelişmeler ve İstanbuldaki ilgili tartışmalar bağlamında nasıl sınandığını incelemektedir. Tartışma net bir mantık akışını takip etmektedir: Lozan temel bir hukuki referans olarak kalmaya devam ediyorsa, seçilmiş müftüler, azınlık eğitimi ve ekümenik unvanı gibi kurumsal taleplerle ilgili devlet uygulamaları, münferit tartışmalar olarak değil, antlaşmaya sadakat ve hukuki tutarlılık meseleleri olarak değerlendirilmelidir.

Lozan ve Antlaşmanın Bütünlüğü

Lozan Barış Antlaşması, Türkiye Cumhuriyetinin hukuki yapısının temel taşlarından biri olmaya devam etmekte ve daha geniş Balkan coğrafyasında istikrar sağlayıcı bir unsur olarak işlev görmektedir. AVİMin bakış açısına göre, bu antlaşma sadece törensel bir anma meselesi olarak değil, tek taraflı revizyonizm ve hukuki seçiciliğe karşı bölgesel istikrarı korumaya yardımcı olan, daha geniş kapsamlı, antlaşmaya dayalı bir düzenin parçası olarak anlaşılmalıdır. Bu bakımdan, Montrö Sözleşmesi yararlı bir tarihsel paralellik sunmaktadır. Zira bu sözleşme de, sağlam temellere dayanan bir uluslararası anlaşmanın, aksi takdirde istikrarsız olabilecek bir jeopolitik ortamda düzeni ve öngörülebilirliği korumaya nasıl yardımcı olabileceğini göstermeye devam etmektedir.[1]

Batı Trakya ve Antlaşma Yükümlülükleri

Bu hukuki arka plan ışığında, yorum şimdi asıl meseleye yönelebilir: Yunanistanın Batı Trakyadaki Türk Müslüman azınlığa yönelik muamelesi. Seçilmiş müftüleri tanımayı reddetme ve devlet tarafından atanan yapılara sürekli olarak güvenme tutumu, özellikle de Türkiye Dışişleri Bakanlığının bu tür uygulamaların antlaşma kapsamında güvence altına alınan hak ve özgürlükleri hiçe saydığını açıkça belirtmiş olması nedeniyle, Lozan Antlaşması ile kurulan antlaşma düzenine bir meydan okuma olarak sunulabilir. Bu sav sakin ve açık bir şekilde ortaya konulmalıdır: endişe konusu, tek bir idari tercih değil, antlaşma temelli yükümlülüklerden sapan bir devlet uygulamaları örüntüsüdür.[2]

Benzer bir mantık azınlık eğitimine de uygulanabilir. Batı Trakya'daki Türk azınlık okullarının kapatılmasına ilişkin raporlar, bu önlemlerin sadece teknik veya demografik düzenlemeler olmadığını, özellikle benzer kapatmaların tekrar tekrar geçici veya idari olarak nitelendirilmesi ve toplam etkisinin azınlığın kurumsal alanını daraltması durumunda, Lozan Anlaşması kapsamında korunan hakları etkileyen daha geniş bir örüntünün parçası olarak görülebileceğini göstermektedir. AVİM'in Lozan ile ilgili önceki analizlerinde, bu tür seçici uygulama, uluslararası taahhütlerin güvenilirliğini zayıflattığı ve eşitsiz muameleyi normalleştirdiği için yasal ve siyasi bir sorun olarak ele alınmıştır.[3]

İstanbul'daki ekümenik unvanı tartışması bu antlaşma çerçevesinden ayrı tutulmamalıdır. Batı Trakya davalarıyla aynı analitik çerçevede, yani Lozan Antlaşması'nın özü ve ruhu doğrultusunda ve karşılıklılık, hukuki tutarlılık ve bölgesel istikrar gözetilerek değerlendirilmelidir. Türkiye'nin yaklaşımı, ilkesel olarak antlaşma düzenini korumaktır. Oysa sembolik veya kurumsal iddiaları bu çerçevenin ötesine genişletme girişimleri, Lozan'ın önlemeyi amaçladığı seçiciliğin yeniden ortaya çıkmasına yol açma riski taşımaktadır.

Ekümenik Unvan ve Lozan

Bir Avrupa devleti, bağlı olduğu bir uluslararası antlaşmayı seçici bir şekilde göz ardı ederken, kurallara dayalı uluslararası davranış ilkesini savunduğunu kolayca iddia edemez. Söz konusu durumda mesele, yalnızca Yunanistanın Lozana resmi olarak atıfta bulunup bulunmaması değil, Batı Trakyadaki Türk Müslüman azınlığa yönelik muamelesinin, antlaşmanın maddi garantileri ve bunlardan doğan sorumluluklarla tutarlı olup olmadığıdır. AVİMin Lozan ile ilgili daha önceki analizleri, bu soruyu siyasi bir tercih meselesi olmaktan ziyade hukuki tutarlılık meselesi olarak ele almaktadır; işte bu nedenle bu yorum, polemikten kaçınırken yine de net bir normatif yargıda bulunmalıdır.

Bu bakış açısıyla, Türkiyenin tutumu hukuka bağlı ve istikrar odaklı olarak sunulabilir. Türkiye antlaşma taahhütlerinin korunmasında ısrar etmektedir. Zira antlaşmaya sadakat, belirsizliği azaltır ve ikili gerilimlerin daha geniş bir bölgeye yayılmadan kontrol altına alınmasına yardımcı olur. Buna karşılık, antlaşma çerçevesini sulandıran veya etrafından

dolanan uygulamalar, özellikle zaten siyasi açıdan hassas olan azınlık haklarıyla ilgili olduğunda, Yunanistan için de belirsizlik yaratır ve bölgesel hukuk düzenine olan güveni zayıflatır. Buradaki mantık açıktır. Eğer antlaşma seçici bir şekilde bağlayıcı olarak ele alınırsa, sağlamayı amaçladığı öngörülebilirlik de buna bağlı olarak zayıflar.[4]

Aynı standart, Heybeliada meselesi ve daha geniş kapsamlı ekümenik unvan tartışması bağlamında da esas alınmalıdır. Yunanistan ve Yunan Ortodoks Kilisesi, bu bağlamda Türkiyenin Lozana yaklaşımını bir itidal ve hukuki tutarlılık örneği olarak değerlendirmelidir. Zira hakların kalıcı olarak korunması, antlaşmanın hem lafzına hem de ruhuna uygun bir şekilde yorumlanmasına bağlıdır. Bu yaklaşım, AVİMin yorum tarzına tam olarak uymaktadır. Yani ölçülü, analitik ve sembolik çatışmadan ziyade uluslararası hukuka dayalı istikrara açıkça bağlı bir yaklaşımdır[5].

Bölgesel İstikrar ve Hukuki Tutarlılık

Lozan, istikrarsız bir bölgesel ortamda asgari bir hukuki düzenin korunmasına yardımcı olmaya devam ettiği için hâlâ önemini korumaktadır. Yukarıda belirtilen hususlar, bu önemin soyut olmadığını göstermektedir. Bu önem, seçici yorumları sınırlama, karşılıklılığı sürdürme ve Türkiye, Yunanistan ve daha geniş Balkan bölgesi arasındaki ilişkiler için öngörülebilir bir hukuki çerçeve sağlama konusundaki antlaşmanın pratik kapasitesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, temel sonuç açıktır. Antlaşma yükümlülükleri seçici bir şekilde uygulandığında, sonuç sadece ikili güvensizlik değil, aynı zamanda uluslararası hukuka duyulan güvenin daha geniş çapta aşınmasıdır. AVİMin Lozan ile ilgili daha önceki analizleri tam da bu noktayı vurgulamaktadır: Bir antlaşmanın dayanıklılığı, özellikle azınlık hakları ve kurumsal düzenlemeler söz konusu olduğunda, hem lafzı hem de ruhu ile tutarlı bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Buna göre, bu yorum, Lozanın yalnızca törensel bir tarihsel simge olarak değil, yaşayan bir hukuki referans olarak ele alınması gerektiğini yeniden teyit ederek son bulabilir. Bölgesel belirsizliğin hâkim olduğu bir dönemde Lozan Antlaşmasının bütünlüğünün korunması, hukuki öngörülebilirlik, siyasi itidal ve komşu devletler arasındaki istikrarlı ilişkiler açısından hayati önem taşımaktadır.

[1] Teoman Ertuğrul Tulun. Lozan Barış Antlaşmasının İmzalanışının Doksan Yedinci Yıldönümü. Yorum No:2020/21. 21.07.2020. doi: 10.6084/m9.figshare.22795670 , https://avim.org.tr/en/Yorum/THE-NINETY-SEVENTH-ANNIVERSARY-OF- THE-SIGNING-OF-THE-PEACE-TREATY-OF-LAUSANNE

[2] Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Batı Trakyadaki Türk Azınlık ve Oniki Adadaki Türk Topluluğu, https://www.mfa.gov.tr/turkish-minority-of-western-thrace.en.mfa

[3] Teoman Ertuğrul Tulun. 19 Mayıs ve Pontus Hikâyeleri. Yorum No: 2019/36. 20.05.2019. https://avim. org.tr/en/Pdf/Yorum/4318; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, No: 66, 8 Nisan 2026, Batı Trakyadaki Türk Azınlığın Müftülerine Yönelik

Yunanistanın Politikaları Hakkında, 8 Nisan 2026, https://www.mfa.gov.tr/no_-66_-yunanistan-in-bati-trakya-turk-azinliginin-muftuluklerine-yonelik-uygulamalari-hk. en.mfa

[4] Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, No: 248, 4 Ağustos 2022, Batı Trakyadaki Müftülerle İlgili Kanun Hakkında Basın Açıklaması, 4 Ağustos 2022, https://www.mfa.gov.tr/no_-248_-yunanistan-in- bati-trakya-muftuluklerine-iliskin-hazirladigi-yasa-hk.en.mf

[5] Teoman Ertuğrul Tulun. Lozan Barış Antlaşmasının Yüzüncü Yılında Antlaşmanın Önemi, Anlamı ve Hükümlerini Anmak ve Hatırlatmak. Yorum No: 2023/10. 11.05.2023. doi: 10.6084/m9.figshare.23039990

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "103. YILINDA LOZAN: YUNANİSTAN'IN SEÇİCİ UYUMU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 82. Eylül 04. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Yorum/103-YILINDA-LOZAN-YUNANISTAN-IN-SECICI-UYUMU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır